

Begær og samfund

- *En teoretisk undersøgelse af begær i forholdet mellem kapitalisme, kernefamilie og homoægteskab*

Vejleder: Simo Køppe

Afleveringsdato: 23/05/21

Tegn: 59.991

Abstract

This paper attempts to examine the relations between the nuclear family, gay marriage and Western capitalism through a theoretical analysis with the help of Herbert Marcuse's *Eros & Civilization* and Gilles Deleuze and Félix Guattari's *Anti-Oedipus*. Respectively, these theoreticians allow the use of a Freudo-Marxian and a schizoanalytic perspective to answer the following theoretical question: *How can Marcuse's terminology together with that of Deleuze and Guattari's be applied to explore desire within the relationship between the nuclear family and the societal structure of capitalism to understand the historical emergence of gay marriage.* Moreover, to help exemplify the analysis, this paper introduces two journalistic articles: First, the life story of the gay man, Erik Ladegaard, in Christian Bennike's (2017) article "*Sådan holdt Danmark op med at hade homoseksuelle*", and secondly, an article by Michael Nebeling Petersen (2012) titled "*De ikke rigtigt rigtige*", which contains reflections about the legalization of gay marriage in Denmark the same year.

This paper concludes that through a Marcusian and Deleuzoguattarian theoretical optic, gay-marriage can be viewed as a continuation of the nuclear family as a fundamental institution within the structure of capitalism, i.e., when talking about the historical emergence of gay-marriage, capitalism as a societal structure cannot be discarded. To be more in detail, viewed through Marcuse, gay marriage is at risk of continuing the sur-repressive nature of the nuclear family, and thereby continually structure desire to center around reproduction. Moreover, through the schizoanalytic perspective of Deleuze and Guattari, gay marriage can be viewed as the result of the inhibition mechanic, which is inherent to capitalism – also called the double operation of *de- and reterritorialization*. Due to this mechanism, gay marriage is at risk of being yet another oedipalizing structure within capitalism, which contributes to the production of repressed subjects with oedipalized desires.

Lastly, by applying Kiva Maria Krohn's (2021) division of levels within theory of socialization, the paper points out the absence of a subject-level within its analysis. This lack of a subject-level can be construed as an analytic deficit, since it leaves out significant matters relevant to the subject of this paper.

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	5
1.1 Problemformulering.....	5
1.2 Metateoretisk ramme: Teoriernes placering i Wilbers Kvadrantmodel	6
1.3 Analysemetode	7
1.4 Videnskabsteoretisk afsæt	7
1.5 Litteratursøgning.....	8
1.6 Afgræsning	8
2. REDEGØRELSE	8
2.1 Introduktion.....	8
2.2 Ødipuskomplekset og kernefamilien	9
2.3 Redegørelse for udvalgte teorielementer hos Marcuse	10
2.3.1 Lyst- og realitetsprincippetets evige antagonisme	10
2.3.2 Præstationsprincippet og dets mer-repression	11
2.3.3 Afseksualisering og perversitet	12
2.4 Redegørelse for udvalgte teorielementer hos Deleuze og Guattari.....	13
2.4.1 Begærs-maskiner og ubevidste fabrikker	13
2.4.2 Kapitalismens dobbeltoperation	14
2.4.3 Social- og psykisk repression	16
2.4 Delkonklusion	17
3. ANALYSE	17
3.1 Introduktion.....	17
3.1.1 Første artikel	18
3.1.2 Anden artikel	18
3.2 En profitabel perversitet.....	19
3.3 Kernefamilien tur-retur	20
3.4 Delkonklusion	22

4. DISKUSSION	23
4.1 Introduktion.....	23
4.2 Erkendelsesinteresse	23
4.3 Subjektsyn.....	23
5. KONKLUSION	25
6. KRITISK REFLEKSION	26
6.1 Introduktion.....	26
6.2 Det udeblivende subjekt?.....	26
6.3 Refleksioner over brugen af eklektik.....	26
6.4 Praktiske konsekvenser	27
7. Litteraturliste	28
7.1 Primærlitteratur.....	28
7.2 Sekundærlitteratur.....	28
7.3 Supplerende litteratur.....	29

1. Indledning

I 2012 blev det muligt for to personer af samme køn at blive viet i Folkekirken. Ovenpå dette skriver daværende Ph.d.-studerende Michael Nebeling Petersen i sit indlæg i Information, at imens den nye lovgivning ganske vist kommer mange mennesker til gode, kommer den også med den konsekvens, at ”... *det normale bliver endnu mere normalt, når kampen for at komme inden for i det normale selskab bliver målet for en seksualpolitik (...) At de mærkelige og u/mulige former for ægteskab, kærlighed og begær, der er dér udenfor, kan forsvinde, uden at vi opdager det*” (Petersen, 2012). Petersens kommentar står ikke alene. I 1989, samme år som der blev indført registreret partnerskab i Danmark, skriver tysk advokat og LGBTQ-fortaler, Paula Ettelbrick: ”... *the concept of equality in our legal system does not support differences; it only supports sameness (...) We [LGBTQ-personer] end up mimicking all that is bad about the institution of marriage in our effort to appear to be the same as straight couples*” (Ettelbrick, 1989).

For både Petersen (2012) og Ettelbrick (1989) udtrykkes en problematik omkring kernefamilien som statsanerkendt institution: Den privilegerer en bestemt leveform, en bestemt måde at elske på – en bestemt relation mellem begær og samfund. Netop homoægteskab er særlig interessant i denne sammenhæng, fordi når de homoseksuelle, som Michel Foucault (2014, s.108) formulerede det, ”*gør krav på deres naturlighed*”, så giver det et særligt indblik i denne *naturlighed*, som kernefamilien tilskrives, trods dens historisk begrænsede tilstedeværelse (Køppe, 1983). Fordi hvis noget kan naturaliseres, siger det måske mere om *samfundets natur* end selve naturlovene. At kernefamilien, anset som en relation mellem begær og samfund, tilskrives en transcendental struktur, er en antagelse, som dette projekt vil problematisere gennem sin undersøgelse af homoægteskab.

Siden Sigmund Freud placerede familien som centralt for subjektets udvikling, har denne formation været et væsentligt interessefelt for adskillige teoriskoler med relevans for psykologien. Dette projekt interesserer sig derfor ikke kun for at undersøge kernefamilien og homoægteskab som en bestemt relation mellem begær og samfund, men også at afdække forskellene i henholdsvis Herbert Marcuses freudomarxistiske og teoretikerduoen Gilles Deleuze og Félix Guattaris skizoanalytiske perspektiv gennem en teoretisk analyse af genstandsfeltet.

1.1 Problemformulering

Som indledningen pointerede gennem fænomenet homoægteskab, er relationen mellem begær og samfund særligt interessant i kraft af at denne relations fremtrædelsesformer er historisk diskontinuerlige (Køppe, 1983), hvorfor kernefamilien kan betragtes som en politisk institution. Mere

præcist ønsker denne opgave at undersøge ud fra et henholdsvis freudomarxistisk og skizoanalytisk perspektiv, hvordan den vestlige kernefamilieformation, som en relation mellem begær og samfund under den kapitalistiske produktionsmåde, indvirker på begæret, og i forlængelse heraf hvilke teoretiske konsekvenser dette vil have i en analyse af fænomenet homoægteskab. Opgavens problemformulering kan fremstilles således:

Hvad karakteriserer et henholdsvis freudomarxistisk og skizoanalytisk perspektiv på relationen mellem subjekt, familie og samfund og i forlængelse heraf fænomenet homoægteskab?

- *Hvordan kan Marcuses begreber om præstationsprincippet og mer-repression informere os om kernefamilien som medium for relationen mellem samfund og begær?*
- *Hvorledes kan Deleuze og Guattaris begreber de- og reterritorialisation samt psykisk og social repression informere os om kernefamilien som medium for relationen mellem samfund og begær?*
- *Hvordan kan fænomenet homoægteskab anskues gennem et henholdsvis freudomarxistisk og skizoanalytisk perspektiv som en relation mellem begær og samfund?*

1.2 Metateoretisk ramme: Teoriernes placering i Wilbers Kvadrantmodel

Wilbers Kvadrantmodel kan anvendes til at skabe et indledende overblik over teoriernes perspektiv på relationen mellem begær og samfund (Sonne-Ragans, 2019, s. 236-238). Modellen muliggør at anskue et fænomen fra et indre- og ydre-, samt ental- og flertalsperspektiv, som tilsammen udgør fire kvadranter: *Den subjektive kvadrant* betoner intrasubjektive fænomener såsom intentionalitet og emotioner; *den intersubjektive kvadrant* forklarer fænomener eksempelvis på baggrund af interpersonelle faktorer såsom kultur og familie; *den objektive kvadrant* fokuserer på det ydre observerbare ved fænomener såsom adfærd og intelligens; slutteligt retter *den interobjektive kvadrant* fokus på sociale systemer og materielle strukturer (Sonne-Ragans, 2019). Genstanden for dette projekt er kernefamilien og homoægteskab anset som en relation mellem begær og samfund, og som indledningen belyste, kan undersøgelsens interesse betegnes som psykologisk samfundsmæssig, hvorfor projektet vil anskue genstandsfeltet fra flertalsperspektivet (intersubjektive og interobjektive kvadrant). Følgelig vil jeg ved brug af kvadrantmodellen anskueliggøre mine valgte teoriers ontologiske placering ift. projektets udvalgte fænomen.

Centralt for Marcuse i *Eros og Civilisationen* er begreberne om præstationsprincippet og mer-repression, og i relation til kvadrantmodellen kan disse rammesættes således: Mer-repressionen som resultatet af samfundets herskende norm, nemlig præstationsprincippet, består af repressive

institutioner såsom den patriarkalske-monogame kernefamilie, hvis indflydelse sublimerer subjektets begær. Således kan Marcuse placeres i både den intersubjektive og -objektive kvadrant, eftersom han inddrager både materielt institutionelle (produktionsmåde) og interpersonelle (kernefamilien) faktorer i sin teori.

De processer som beskrives af Deleuze og Guattari (2004) kan ligeledes relateres til oversubjektive strukturer såsom kernefamiliens repressive funktion og dennes relation til kapitalismens iboende inhiberingstendens, nemlig de- og reterritorialiseringen. Således kan Deleuze og Guattari også placeres i både den intersubjektive og -objektive kvadrant.

At begge teorier kan placeres samme sted, skyldes muligvis, at begge, dog på forskellige vis, behandler Freud og Marx, som henholdsvis kan placeres i den intersubjektive og interobjektive kvadrant. Af samme årsag er det vigtigt at pointere, at begge teorier ikke nødvendigvis har en statisk placering i kvadrantmodellen, men har tilstrækkeligt potentiale til at kunne anvendes i øvrige kvadranter. Opgavens placering af teorierne relaterer sig til dens anvendelse af dem, hvorfor denne placering udelukkende bør betragtes som retningsangivende for undersøgelsen.

1.3 Analysemetode

For at anskueliggøre opgavens problemformulering er det muligt at tredele undersøgelsen i forhold til opgavens fremgang:

1. Først søger opgavens redegørelse at afdække to teoretiske perspektiver på kernefamilien som en relation mellem begær og samfund.
2. Med udgangspunkt i denne undersøgelse foretager opgaven en henholdsvis freudomarxistisk og skizoanalytisk analyse af fænomenet homoægteskab.
3. Slutteligt vil opgaven drage på de foregående konklusioner i forsøget på at fremhæve meta-videnskabelige forskelle og ligheder mellem de udvalgte teoretiske perspektiver i relation til problemformuleringen.

Min erkendelsesinteresse kan dermed ifølge K.B. Madsens systematologi anslås at befinde sig på både *hypotese-* og *metaplanet*, men ikke *dataplanet*, eftersom mit projekt ikke er empirisk, men teoretisk fokuseret (Sonne-Ragans, 2019, s. 62-71), hvorfor den udvalgte teori samtidig udgør en del af undersøgelsens empiri.

1.4 Videnskabsteoretisk afsæt

Eftersom at projektet hovedsageligt beskæftiger sig med fænomener på et interpsykisk og oversubjektivt plan, befinder opgaven sig i et social- og personlighedspsykologisk krydsningsfelt. Fordi en holistisk undersøgelse af et givent fænomen ikke er muligt, er en metodisk reduktion

nødvendig for at afgrænse undersøgelsen til bestemte egenskaber ved realobjektet, som derved tager form af opgavens erkendelsesobjekt (Sonne-Ragans, 2019, s. 222). Projektets metodiske reduktion af problemformuleringen vil bestå i en besvarelse ud fra et freudomarxistisk og skizoanalytisk perspektiv, som sidenhen sammenstilles i diskussionsafsnittet. Derfor kan projektets videnskabsteoretiske afsæt betegnes som moderat eklektisk (Sonne-Ragans, 2019, s. 39-56), eftersom den inddrager et freudomarxistisk og skizoanalytisk perspektiv i sin besvarelse af problemformuleringen.

1.5 Litteratursøgning

En systematisk litteratursøgning er blevet foretaget med udgangspunkt i problemformuleringen: *Capitalism AND family AND gay OR homosexual** (14 hits på SCOPUS). Resultaterne indebar hovedsageligt queer-teoretiske og marxistisk-feministiske orienterede artikler, men eftersom denne opgave interesserer sig for et freudomarxistisk og skizoanalytisk perspektiv, valgte jeg at fokusere på mine primærkilder, altså *Eros & Civilisationen* af Marcuse og *Anti-Ødipus* af Deleuze og Guattari.

1.6 Afgræsning

I teorigennemgangen vil dette projekt rette særlig opmærksomhed på kernefamilien og homoægteskab som en abstrakt størrelse, men empiriske analyseeksempler i form af to avisartikler vil inddrages med det formål at undersøge teoriernes argumenter. Begge teorier indeholder en bred terminologi, som kan appliceres på talrige fænomener. For at afgrænse min undersøgelse vil denne opgave udvælge bestemte begreber til sin besvarelse. I Marcuses tilfælde vil opgaven fokusere på begreberne mer-repression, præstationsprincippet og afseksualisering. Ved Deleuze og Guattari vil opgaven fokusere på begreberne psykisk- og social repression samt de- og reterritorisering.

2. Redegørelse

2.1 Introduktion

I følgende afsnit vil opgaven indledningsvist introducere Marcuse samt Deleuze og Guattari for derefter at redegøre for begreberne *ødipuskomplekset* og *kernefamilien* via tekster af Simo

Køppe og Ole Andkjær Olsen. Derefter går redegørelsen i detalje med udvalgte teorielementer fra Marcuses *Eros & Civilisationen* samt Deleuze og Guattaris *Anti-Ødipus*.

Relevant teori fra Marcuses indebærer hans kritik af Freuds antagelse af forholdet mellem lyst- og realitetsprincippet samt begreberne præstationsprincippet, mer-repression og slutteligt afseksualisering og perversion. Marcuses videnskabsteoretiske udgangspunkt er freudomarxistisk, hvilket skyldes hans syntetiske behandling af psykoanalysen og marxismen. Den freudomarxistiske genstandsfelt befinder sig dermed i skæringspunktet mellem driftslæren og klasseanalysen, nærmere hvordan subjektets driftsstruktur undertrykkes af historiske samfundsstrukturer (Marcuse, 1970a, s. 9-18).

Anti-Ødipus indeholder en omfattende teoretisering, som omfatter discipliner såsom antropologi, økonomi og semiotik. Redegørelsen vil således fokusere på begreberne re- og deterritorialisering samt psykisk og social repression og disses forhold til det ubevidste. Ligesom Marcuse behandler Deleuze og Guattari også Freud og Marx, men på mere kritisk vis, især hvad angår Freud (Holland, 1999, s. 4). Den skizoanalytiske genstandsfelt vedrører først og fremmest det ubevidstes "sande natur", afklædt for ødipuskomplekset og andre socio-libidinale investeringer (Deleuze og Guattari, 2004, s. 120). Selv definerer Deleuze og Guattari (2004, s. 132) skizoanalysen som en transcendental-materialistisk analyse, med hvilket skal forstås, at de antager det ubevidste som transcendentalt, men materialistisk, historisk formbart.

2.2 Ødipuskomplekset og kernefamilien

Inden for samfunds- og humanvidenskaben kan det være vanskeligt at differentiere mellem teori og virkelighed, hvorfor forskningsgenstandens semantik oftest må være teoriafhængig (Pedersen, Stjernfelt & Køppe, 2015, s. 11). Af samme årsag er det nødvendigt for denne opgave indledningsvist at introducere dens anvendelse af ikke bare ødipuskomplekset, men også begrebet kernefamilien. Eftersom denne opgaves analyse vil omhandle en mandlig homoseksuel, vil fokus her ligge på drengebarnets ødipale konflikt.

Ødipuskomplekset blev introduceret af Freud i 1910 og låner sit navn fra Sofokles tragedie om Kong Ødipus, der i uvidenhed dræber sin far og ægter sin mor. Freud anvender myten som skabelon til at beskrive barnets ubevidste ønske om at afskaffe faderen og beholde moderen for sig selv (Andkjær, 1988, s. 12). Ødipuskomplekset indeholder derfor et incestmotiv, hvor drengebarnet må fortrænge sin forelskelse i moderen, fordi det ikke kan konkurrere med faderen (Andkjær, 1988, s. 87). Således omhandler ødipuskomplekset først og fremmest barndommen,

hvor en konflikt dannes på baggrund af barnets følelsesbindinger til forældrene, hvilket samtidig skaber en psykisk konflikt i barnet selv, der vil ligge til baggrund for dets fremtidige ubevidste ønsker (Andkjær, 1988, s. 11). Ødipuskomplekset kan derfor beskrives som en ubevidst struktur af ønskefantasier, der forbliver aktive gennem livet. Tilmed kan denne struktur aldrig fuldstændigt elimineres eller erkendes, men kan ifølge psykoanalysen tilgås gennem analyse (Andkjær og Køppe, 1981, s. 138).

I forlængelse af ødipuskomplekset kan kernefamilien historisk set beskrives som en social konstellation bestående af en far, mor og et mindst et barn, hvoraf moderen i højere grad bliver familiens moralske, affektive og opdragelsesmæssige knudepunkt fremfor det omgivende sociale fællesskab (Køppe, 1983). Med andre ord opstår intimsfæren med forældrene som de primære omsorgsgivere, hvorfor kernefamilien er central i den primære socialisation. Kernefamilien opstår først i 1600-tallet blandt samfundets øvre sociale strata, bl.a. borgerskabet. Først i slutningen af 1800-tallet udbredes kernefamilien til de nedre samfundslag, m.a.o. arbejderklassen, i forbindelsen med kapitalismens forbedring af de almene materielle livsvilkår (Køppe, 1983).

Således vil denne opgave betragte kernefamilien som en historisk og iboende ødipal struktur, hvis udbredelse korrelerer med kapitalismens fremkomst. Sidstnævnte antagelse begrundes med, at der ud fra den ovenstående anvendte litteratur kan observeres et sammenfald mellem både ødipuskomplekset, kernefamilien og kapitalismens historiske fremkomst.

2.3 Redegørelse for udvalgte teorielementer hos Marcuse

2.3.1 Lyst- og realitetsprincippets evige antagonisme

Inden begreberne mer-repression og præstationsprincippet introduceres, er det hensigtsmæssigt at forklare Freuds skelnen mellem begreberne lyst- og realitetsprincippet samt Marcuses kritik heraf.

Lystprincippet refererer til, at det ubevidste vil søge den kortest mulige vej til tilfredsstillelse, om end det er via livs- eller dødsdriftens fælles regressive naturlige søgen tilbage til et smertefrit stadie (Freud, 1965). Således kan lystprincippet forbindes med subjektstrukturens ældste lag, nemlig Det'et, hvis søgen efter at tilfredsstille egne driftsbehov netop er i overensstemmelse med lystprincippet (Freud, 1965). Dog er denne søgen efter uhæmmet driftstilfredsstillelse i sidste ende en selvdestruktiv affære og vil uundgåeligt tvinge subjektet i konflikt med omverdenen (Freud, 1965). For at undgå konflikt med den ydre verden, dannes ifølge Freud realitetsprincippet, hvis opgave består i at fortrænge, udskyde og modificere lystprincippets søgen efter

tilfredsstillelse (Freud, 1965, s. 12). Realitetsprincippet dannes parallelt med jeg'et, hvis funktion er at repræsentere den ydre verden overfor Det'et og derved forsone Det'ets impulsive natur med verden (Freud, 1965, s. 12). Jeg'ets repressive funktion bliver forstærket af over-jeg'et, som dannes senere i den ødipale fase. Fordi over-jeg'et dannes gennem interaktion med forældre og samfund, introjiceres de pågældende kulturelle restriktioner i jeg'et og udgør derved dets ubevidste samvittighed (Freud, 1965, s. 68-71). Således har opgaven indtil videre beskrevet, hvordan lystprincippet detroniseres af jeg'et, som giver forrang til realitetsprincippet, der kan forsone subjektet med omverdenen.

Et centralt spørgsmål står dog tilbage: Hvad ligger til baggrund for, at lystprincippet ikke kan forsones med den ydre verden? Ifølge Freud (1965, s. 46-49) må realitetsprincippets påtvingelse og opretholdelse af de repressive modificeringer af drifterne begrundes i kampen for en tilværelse, som er karakteriseret ved en grundlæggende ressourcemangel, hvad Freud betegner som *ananke*. Således er samfundets motiv for påtvingelsen af realitetsprincippets modifikation af driftsstrukturen rent økonomisk; subjektet må give afkald på sine lyster for at opretholde sit liv gennem arbejde (Marcuse, 1970a). Ifølge Marcuse (1970, s. 33-34) har denne årsagsbegrundelse altid udgjort samfundets mest effektive begrundelse for repression, og tilmed videreabonnerer Freud på dette argument, eftersom han antager, at et ikke-(mer-)repressivt samfund er umuligt grundet den evige antagonisme mellem lyst- og realitetsprincippet.

2.3.2 Præstationsprincippet og dets mer-repression

Freuds tese om ressourcemanglens evige nødvendiggørelse af repression gennem realitetsprincippet er dog ifølge Marcuse en uhistorisk antagelse, fordi den gør "... *historiske tilfældigheder til biologiske nødvendigheder*" (1970c, s. 47): Med andre ord påpeger Marcuse, at Freud generaliserer realitetsprincippet ud fra en specifik historisk kontekst og dermed ikke overvejer samfundets historiske foranderlighed. Det er på baggrund af Freuds manglende skelnen mellem biologi og samfund, at Marcuse (1970c) dermed foretager en ekstrapolering af det psykoanalytiske begrebsapparat og introducerer begreberne *præstationsprincippet* og *mer-repression*, hvis definition og relation kan beskrives således: Præstationsprincippet er realitetsprincippets historiske fremtrædelsesform, hvorunder mer-repressionen udgør realitetsprincippets sociale legeme i form af institutioner, som modificerer og afleder begæret på baggrund af samfundets selektive fordeling af ressourcer (Marcuse, 1970b). Følgelig vil opgaven beskrive denne sammenhæng nærmere.

Måderne hvorpå forskellige samfund har behersket både mennesker og natur har på tværs af tid og rum dannet forskellige realitetsprincipper, som på forskellig vis har udøvet repression af drifterne (Marcuse, 1970c). Marcuse vælger at navngive sin samtids realitetsprincip for *præstations*princippet, for at understrege at samfundet er lagdelt baseret på dets medlemmers økonomiske præstationer (Marcuse, 1970c, s. 55). I dette samfund lever flertallet af befolkningen på den præmis, at deres mulighed for tilfredsstillelse afhænger af at arbejde for et apparat, de ikke selv behersker. Dette flertal lever ifølge Marcuse (1970c, s. 55) ikke deres eget liv, men udfører præetablerede funktioner, som ikke efterkommer deres egne behov, hvorfor de arbejder i *fremmedgørelse*. Således afledes deres begær til samfundsnyttige præstationer, hvorfor Marcuse (1970c, s. 56) beskriver en instrumentalisering af krop og psyke.

Som det historiske realitetsprincips sociale legeme er mer-repressionen central i denne modificering af krop og psyke. Realitetsprincippets historicitet betyder, at dets repressive institutioner ligeledes er historiske i måden, hvorpå de agerer som kontrolinstanser. Blandt de institutioner som modificerer og afleder begæret, nævner Marcuse (1970c, s. 49-50) den *hierarkiske arbejdsfordeling* (som opgaven kort berørte ovenfor), *underholdningsindustrien* og den *monogame-patriarkalske familie*, hvoraf sidstnævnte er særlig interessant for denne undersøgelse. Mer-repression kan således betegnes som de restriktioner, der nødvendiggøres af en samfundsmæssig beherskelse af begæret, og adskiller sig ifølge Marcuse (1970c, s. 48) fra *grundrepressionen*, som altid er nødvendig for at opretholde mennesket i samfundet.

2.3.3 Afseksualisering og perversitet

I ovenstående afsnit har opgaven afdækket hvorledes samfundet undertrykker begæret via repressive strukturerer såsom den monogame-patriarkalske familie. Følgelig vil opgaven beskrive, hvordan begæret organiseres og kanaliseres i arbejdet under præstationsprincippets mer-repression.

Ifølge Marcuse (1970c, s. 58) organiseres begæret således, at de forskellige objekter for partialdrifterne forenes i et driftsobjekt i form af det modsatte køn. Derved tildeles genitaliteten en forrang, eftersom partialdrifterne forhindres i at udvikle sig og reduceres til underordnede funktioner, som står i reproduktionens tjeneste. Denne proces, hvorved begæret koncentrerer omkring forplantningen, betegner Marcuse (1970c) som en *afseksualisering* af kroppen. Processen skal anskues i forlængelse af præstationsprincippets beherskelse, eftersom det overskydende begær fra afseksualiseringen kanaliseres i det fremmedgørende arbejde, hvorved kroppen gøres til et arbejdsinstrument. Koncentrationen af begær, afseksualiseringen og instrumentaliseringen af

kroppen er således ikke blot karakteristisk, men nødvendig for opretholdelsen og ekspansionen af præstationsprincippet's samfundsøkonomi. Ifølge Marcuse (1970c) forklarer dette, hvorfor perversioner er tabubelagte og pålagt strenge restriktioner; som en form for ikke-reproduktiv sex, er perversionerne et udtryk for oprør mod samfundet og dets mer-repressive institutioner, eftersom de ikke lader sig anvende til samfundsnyttige formål.

2.4 Redegørelse for udvalgte teorielementer hos Deleuze og Guattari

2.4.1 Begærs-maskiner og ubevidste fabrikker

Før opgaven introducerer øvrig teori fra Deleuze og Guattaris *Anti-Ødipus*, er det væsentligt at indlede afsnittet med to centrale teoretiske pointer, nemlig duoens *maskintænkning* og afvisningen af *repræsentationstanken*.

”It is at work everywhere, functioning smoothly at times, at other times it fits and starts. It breathes, it heats, it eats. It shits and fucks. Everywhere it is machines” (Deleuze og Guattari, 2004, s. 11), således lyder de første ord i *Anti-Ødipus*, og allerede her fremsættes Deleuze og Guattari deres væsensforskellige begærsopfattelse. Begær bør ifølge Deleuze og Guattari nemlig forstås som maskiner, såkaldte *begærs-maskiner*, der producerer mere begær og dertil vores oplevelse af virkeligheden (Holland, 1999, s. 22). Ligesom begæret retter sig mod partialobjekter, forbinder begærs-maskiner sig til andre maskiner, som hver især relaterer sig til en endeløs strøm af materie (Deleuze og Guattari, 2004, s. 50). Heri forefindes en opfattelse af begæret som en positiv, produktiv og allestedsnærværende kraft (Holland, 1999, s. 22). Denne konceptualisering af begærsbegrebet kontrasterer den negative begærsforståelse, der løber fra Platon til Freud og frem, som derimod definerer begær som udtryk for en mangel på noget (Holland, 1999, s. 22).

Det er i forlængelse af maskine-analogien, at Deleuze og Guattari vil opfatte det ubevidste som en *fabrik*, fremfor et *teater*, som de mener Freud gjorde, da han indførte ødipuskomplekset. Fabrikken kontrasterer dermed psykoanalysens teatermodel, som ifølge Deleuze og Guattari fanger det ubevidste og begæret i tragiske repræsentationer om faderdrab og moderincest. Sat på spidsen opfatter Deleuze og Guattari ikke bare repræsentation som en forstyrrelse af begærets natur, men som en primær måde hvorpå begær undertrykkes (Holland, 1999, s. 22). Duo'en gør således op med repræsentationstanken og interesserer sig hellere for, hvordan det ubevidste (materielt) fungerer, fremfor hvad det (metafysisk) symboliserer (Sonne-Ragans, 2019, s. 198-199; Deleuze og Guattari, 2004, s. 131).

2.4.2 Kapitalismens dobbeltoperation

Med afsæt i maskintænkningen og afvisningen af repræsentationstanken er det centralt for opgavens besvarelse at introducere Deleuze og Guattaris teoretiske fremstilling af samfundets dynamikker. Ifølge Deleuze og Guattari (2004, s. 48, 282) er kapitalisme karakteriseret ved konstant at nærme sig sin egen grænse, hvilket er en art skizofren grænse: ligesom den skizofrene oplever en opløsning af sin verden, opløser kapitalismen ligeledes samfundets strukturer. Denne tendens beskriver Deleuze og Guattari med begrebet *deterritorialisering*.

I Deleuze og Guattaris beskrivelse af kapitalisme anvendes begrebet deterritorialisering til at beskrive *frigørelse* af bl.a. arbejdskraft og kapital ved opløsning af strukturer på baggrund af en konstant jagt på merværdi.

”For the free worker: the deterritorialization of the soil through privatization; the decoding of the instruments of production through appropriation; the loss of the means of consumption through the dissolution of the family and the corporation; and finally, the decoding of the worker in favor of the work itself or of the machine. And for capital: the deterritorialization of wealth through monetary abstraction; the decoding of the flows of production through merchant capital; the decoding of States through financial capital and public debts; the decoding of the means of production through the formation of industrial capital; and so on” (Deleuze & Guattari. 2004, s. 260).

Således er kapitalismens deterritorialisering af samfundet lig med en accelererende opløsning af traditionelle sociale formationer, såsom familien, produktionsmidler og endda hele stater, gennem den abstraktion, som ophobning af merværdi skaber (Holland, 1999). Begrebet merværdi skal forstås som varens samlede værdi, i hvilket arbejderens ubetalte arbejde er indgået, altså med andre ord *profit* (Marx, 1976, s. 426). Deterritorialiseringen af samfundet har også en psykologisk relevans, eftersom den ifølge Deleuze og Guattari ikke kun betyder en frisættelse af arbejdskraft, men også en frigørelse, og dermed akkumulation, af sprængfarligt begær, som de anser som iboende revolutionært (Deleuze & Guattari, 2004, s. 139). Et eksempel herpå vil blive præsenteret gennem analyseafsnittet.

Således styrter kapitalismen mod sin egen afgrund som følge af dens konstante jagt på merværdi, men alligevel når den aldrig sin grænse. Dette skyldes, at kapitalismen *”...constantly counteracts, constantly inhibits this inherent tendency while at the same time allowing it free rein”* (Deleuze & Guattari, 2004, s. 48). Denne inhiberingstendens betegnes *reterritorialisering*,

hvilket kan anskues som en reapproprierende mekanisme, hvor det frigjorte begær og arbejdskraft igen tilkobles nye, geninstallerede sociale formationer (Deleuze & Guattari, 2004, s. 305). Som historisk eksempel nævner Holland (1999, s. 19-20) de engelske bønder, som i 1700-1800-tallet blev frigjort fra deres fællesejede land, eftersom det blev privatiseret af herremænd og anvendt til fåregræsning. Her er tale om en deterritorialisering af arbejdskraften, fordi arbejderne blev frakoblet deres produktionsmidler. Men de samme bønder fandt derefter arbejde i nye vævefabrikker og blev derved reterritorialisering, altså i dette tilfælde gentilkoblet en ny relation til produktionsmidlerne. Deterritorialiseringen og reterritorialiseringen indgår således i en dobbelt-operation under kapitalisme (Deleuze & Guattari, 2004, s. 47-48).

Introduktionen af de- og reterritorialiseringsbegrebet muliggør en præcisering af Deleuze og Guattaris beskrivelse af forholdet mellem kernefamilien og kapitalisme. I tidligere samfundsformationer var familien forbundet med produktionen af livsopretholdende materialer og baseret på slægtsskab, men dette ændrer sig med kapitalismens fremkomst, hvor alle sociale relationer bliver baseret på strømninger af kapital (Deleuze & Guattari, s. 301-303). Denne udvikling medfører, at familien bliver underordnet den kapitalistiske produktionsmåde, som er karakteriseret ved den samfundsmæssige bearbejdning af naturen via ulige socioøkonomiske relationer (Månson, 2013, s. 44). Adskillelsen af familien fra produktionen betyder ikke, at familiens funktion er uafhængig af produktionen, men tværtimod at kapitalismens produktionsmåde underordner sig familien og determinerer dens funktion (Deleuze & Guattari, s. 302). Med andre ord udkonkurrerede den kapitalistiske produktionsmåde selve familiens egen produktion af mad, tøj, redskaber m.m., og dermed dens egentlige materielle grundlag. Her er altså tale om en deterritorialisering med afsæt i tilegnelse af merværdi. Alligevel betød dette ikke familiens ophør, tværtimod.

For ikke at nå sin egen grænse gennem deterritorialisering, har kapitalisme som sagt en iboende tendens til at geninstallere sociale formationer. Netop familien, i form af kernefamilien, er i dette tilfælde helt central som en reterritorialisering social formation, der opretholder kapitalisme ved at indfange og strukturere begæret: *"Oedipus is this displaced or internalized limit where desire lets itself be caught. The Oedipal triangle is the personal and private territoriality that corresponds to all of capitalism's effort to social reterritorialization"* (Deleuze & Guattari, 2004, s. 305). Opsummerende har kapitalisme altså materielt set udkonkurreret familien, men geninstallerer (kerne)familien som en grundlæggende social formation grundet dens evne til at strukturere begæret i den kapitalistiske produktionsmådes favør. Følgelig vil opgaven præcisere de mekanismer, hvorved kernefamilien udfylder denne funktion, samt hvordan begæret fanges af ødipuskomplekset.

2.4.3 Social- og psykisk repression

Begreberne social- og psykisk repression bliver centrale i Deleuze og Guattaris forklaring af forholdet mellem kapitalisme, den reterritoriserede kernefamilie og subjektets begær. Disse to begreber skal forstås i sammenhæng, men kan adskilles således: 1) Den *social repression* funktion er først og fremmest at sikre ”a mass psychological reproduction of the economic system of a society” (Deleuze & Guattari, s. 142) for derved at reproducere samfundsformationen og dens repressive strukturers undertrykkelse af begæret (Deleuze & Guattari, s. 141-142). Der er altså tale om *bevidst* tilslutning til samfundets ideologi, som i virkeligheden får individet til at begære sin egen undertrykkelse.

2) Modsat social repression forekommer *psykisk repression* i det ubevidste, men ligesom social repression er dets mål at undertrykke og pervertere begæret, hvorfor dets rolle er at understøtte social repression (Deleuze & Guattari, s. 143). Dette sker ved, at samfundet pålægger den reterritoriserede familie en repressiv funktion, hvorved familien bliver ”the delegated agent of psychic repression” (Deleuze & Guattari, s. 143). Det er således familiens tildelte funktion at undertrykke begæret ved at forvrænge det, hvilket frembringer et incestuøst begær, som derefter bliver udskammet og ”persuaded to deny itself in the name of the more important interests of civilization” (Deleuze & Guattari, s. 143), hvilket desuden skaber neurotikere. Således pointerer Deleuze og Guattari en lighed mellem kernefamilien og kapitalisme: Under begge fordres barnet og arbejderens til at være asketiske, altså at udskyde sine behov: I arbejderens tilfælde gælder det eksempelvis lønnen efter arbejdsdagen. I drengebarnets ødipale tilfælde må det undgå kastrationen og fortrænge sit begær overfor moderen, indtil det kan stifte sin egen familie (Holland, 1999, s. 84). Således trænes subjektet på forhånd til at leve under den kapitalistiske produktionsmådes præmisser for tilfredsstillelse, hvilket også eksemplificerer, hvordan begær omvendes fra sin oprindelige positive natur til negativt, altså baseret på mangel, som resultat af en social proces.

I forlængelse af Deleuze og Guattaris maskine-terminologi kan familien dermed betragtes som en maskine, en *ødipal-maskine*, der binder begæret i en spændetrøje og producerer lydige subjekter. Disse subjekter accepterer kapitalismens mediering af deres liv på baggrund af en internaliseret autoritet baseret på faderfiguren og kastrationsangsten, som indtræder ved ødipuskomplekset (Holland, 1999, s. 55-56). I en skizoanalytisk forståelsesramme kan kernefamilien således anses som en social institution, hvis funktion er at understøtte kapitalisme (Holland, 1999, s. 38-39). Tilmed er denne funktion yderligere forstærket af psykoanalysen, hvis epistemologiske imperialisme universaliserer et ødipalt struktureringsprincip, med hvilket skal forstås, at ødipalstrukturen tilskrives en forudgående, global forklaringskraft (Her antydes en vis lighed med Marcuses kritik af Freuds historieløshed). Ifølge Deleuze og Guattari (2004, s. 145-146) opfandt

psykoanalysen slet ikke ødipuskomplekset, fordi subjektet allerede var ødipaliseret før det trådte ind i konsultationsstuen, med hvilket de pointerer, at psykoanalysen, ligesom subjektet, er opstået på baggrund af de gældende samfundsforhold.

2.4 Delkonklusion

I det redegørende afsnit har opgaven redegjort for centrale begreber fra Marcuse samt Deleuze og Guattari. Marcuses begreb om præstationsprincippet beskriver hvordan mer-repressive institutioner, herunder den monogame-patriarkalske familie, organiserer begæret i forplantningens tjeneste og kanaliserer det overskydende begær i fremmedgørende arbejde, som afseksualiserer krop og psyke.

Ydermere har opgaven redegjort for Deleuze og Guattaris begærsopfattelse, som kan forstås som positiv og produktiv i kraft af dens skabende egenskab. Hertil konceptualiserer duoen det ubevidste som en fabrik, fremfor et teater, med hvilket skal forstås, at det ubevidste ikke har nogen forudgående struktur, modsat hvad psykoanalysen fremsætter. Deleuze og Guattaris begreber om de- og reterritorialisering er desuden beskrevet som iboende tendenser i kapitalismen, hvoraf kernefamilien kan anses som en social reterritorialisering. Herigennem udøver kernefamilien en psykisk repression, der undertrykker og perverterer begæret, hvorved det producerer ødipale subjekter.

3. Analyse

3.1 Introduktion

I det redegørende afsnit fremlagde opgaven relevant teori fra Marcuse samt Deleuze og Guattari omhandlende sammenhængen mellem subjektet, kernefamilien og samfund. I analyseafsnittet vil opgaven præsentere to artikler, hvis indhold vil blive analyseret ud fra et henholdsvis marcusiansk og deleuzoguattariansk perspektiv. Artiklerne omhandler homoægteskab og anvendes som analyseeksempler, hvorigennem teorierne belyses gennem deres applicering. Således er artiklerne centrale i kraft af deres medium som middel til udfoldelse og udforskning af teori. Homoægteskab er relevant i denne opgavesammenhæng, eftersom dette emne omhandler en historisk udvikling omkring tilblivelsen af en ny type social formation baseret på en anden begærstype

end den heteroseksuelle. Denne teoretiske analyse vil derfor ikke blot tillade at præcisere væsentlige pointer fra Marcuse samt Deleuze og Guattari, men også danne nye perspektiver på et emne med høj aktualitet.

3.1.1 Første artikel

I sin artikel, *Sådan holdt Danmark op med at hade homoseksuelle*, interviewer Christian Bennikke (2017) den 72-årige mand Erik Ladefoged, som beretter om sit liv som ung homoseksuel fra 1950'erne op til i dag. Historien starter, hvor den tissetrangende Ladefoged som 15-årig åbner "... *porten til en anden verden...*", nemlig til et offentligt toilet i København, hvor han ser to mænd blotte sig overfor hinanden. For Ladefoged var dette en voldsom oplevelse, men ikke mindst ophidsende, og trods sin skam begyndte han at frekventere toilettet og sidenhen byens parker i nattens ly. Men forestillingen om en fremtidig kone og familie slap ham dengang ikke (Bennikke, 2017). I dag bor Ladefoged sammen med sin mand, Kim, i en lys Østerbro-lejlighed, langt væk fra 50'erne farlige gemmeleg med politiet og den offentlige antihomoseksuelle holdning (Bennikke, 2017).

Ladefogeds beretning afspejler en progressiv udvikling i danskernes syn på homoseksuelle: Under Blovstrødsagen i 1962 svarede blot 15% af adspurgte danskere i en Gallup-måling, at en overlærer kunne beholde sit arbejde, selvom han var homoseksuel (Bennikke, 2017). Sidenhen har to mennesker af samme køn fået mulighed for at indgå i registreret partnerskab i 1989; at blive kunstigt befrugtet i 2007; at adoptere i 2010 og senest fået mulighed for at blive viet i Folkekirken i 2012. "*Hvad er der tilbage?*", spørger Ladefoged retorisk (Bennikke, 2017).

3.1.2 Anden artikel

"*Politikkerne har inviteret de monogame homoer med i den pæne, statsanerkendte ægteskabsklub. Resten af de seksuelle praksisser, relationer og identiteter forbliver ude i kulden*". Således slår Michael Nebeling Petersen (2012), daværende ph.d.-studerende (i dag ekstern lektor ved Syddansk Universitet), tonen an i sit debatindlæg ved navn *De ikke rigtigt rigtige*. Heri fremfører Petersen, at det er problematisk, hvis samfundets accept af anderledes forhold skal afhænge af, hvorvidt de kan indgå i statsanerkendte ægteskaber. Dem som endnu må *fryse udenfor i kulden*, bliver nemlig glemt, hvis den seksualpolitiske kamp defineres som en kamp om statsanerkendelse, netop fordi statens lovgivning dermed sætter rammerne, for hvad der kan tænkes som politik (Petersen, 2012).

Selvom der er fordele ved at være ude i kulden, eftersom man kan etablere alternative former for relationer, så hviler disse på et ustabilt grundlag, når privilegierne kun tildeles *et* slags ægteskab, fordi det ophøjes som samfunds bærende (Petersen, 2012). Derfor spørger Petersen: ”*Kunne det ikke være fedt, hvis vi kunne formulere mål for seksualpolitikker, der ikke efterlod nogen uden for i kulden?*” (Petersen, 2012). Ifølge Petersen (2012) burde vi derfor ”*smadre væggen mellem inden- og udenfor*” og finde nye måder, hvorpå vi kan organisere kærlighed og begær.

3.2 En profitabel perversitet

Set i relation til Erik Ladefogeds historisk afspejlende fortælling om den stigende accept af homoseksuelle i Danmark, indeholder Marcuses *Eros og Civilisationen* en analytisk forklaringskraft. I kraft af Ladefogeds homoseksualitet, kan man i en marcusiansk optik vælge at betragte ham som en art *pervest subjekt* (*Pervers* forstået i psykoanalytisk sammenhæng (Freud, 1963, s. 22-23), hvilket er et begrebsbrug, som ikke indbefatter negative konnotationer). Denne antagelse grunder i, at Ladefogeds driftsstruktur ikke tager det modsatte køn som objekt og derved ikke udøves i forplantningens tjeneste, hvilket ifølge Marcuse ville kræve en begærets centrering omkring genitaliteten, som beskrevet i afsnit 2.3.3. Imidlertid kan Ladefogeds driftsstruktur ikke reduceres fuldstændigt til lystprincippet, idet han som ung udtrykker skam over sin seksualitet (Bennikke, 2017). Ifølge Marcuse (1970b, s. 59) er skyldfølelse netop et typisk karakteristikum ved den seksuelle repression, som indføres med realitetsprincippet. Dog er det muligt at fastholde Ladefoged som et pervest subjekt, hvis eksistens alene ifølge Marcuse ville være et udtryk for et ”... *oprør mod seksualitetens indordning under forplantningens orden, og imod de institutioner, der garanterer denne orden*” (Marcuse, 1970b, s. 59). Med andre ord kan præstationsprincippet ikke anvende Ladefogeds driftsstruktur som middel til et nytteformål, altså til opretholdelsen og ekspansionen af samfundsøkonomien; i kraft af sin perversitet lader Ladefoged sig hverken afseksualisere eller instrumentalisere. Som et pervest subjekt manifesterer han dermed lighedstegnet mellem unormal og usamfundsnyttig (Marcuse, 1970b, s. 59). Perversitetens besidder altså ifølge Marcuse (1970b) en art immanent subversivitet, og denne kommer til udtryk, når Ladefoged kan berette om, hvordan politiet en dag anholdt ham og en række andre homoseksuelle inde på deres fælles tilflugtssted, nemlig et offentligt toilet på Amager.

Men hvordan ville man gennem Marcuse være i stand til at kunne forklare, hvorledes Ladefoged i dag kan stå foran alteret med sin mand og ikke sidder bag tremmerne i en fængselscelle? Som både Bennikke (2017) og Petersen (2012) beretter, er der sket en udvikling, hvor

homoseksuelle gradvist er blevet ligestillet med den øvrige befolkning. Man skal her være opmærksom på, at *Eros og Civilisationen* først blev udgivet i 1955, altså et årti før ungdomsoprørets seksuelle revolution. Men selv fra sin samtid pointerer Marcuse (1970d, s. 96), at den vestlige verdens befolkning har oplevet en gradvis seksuel aftabuivering siden den victorianske æra. Ifølge Marcuse (1970d, s. 96-97) skal forklaringen findes i et umiddelbart paradoksalt sammenblanding mellem den gradvise seksuelle aftabuivering og en intensivering af sublimerende kontrolmetoder. Denne dobbelte udvikling har den effekt, at "*Det fundamentale modsætningsforhold mellem seksualitet og samfundsnytte* [Mao. konflikten mellem lyst- og realitetsprincip] *udviskes, fordi realitetsprincippet gradvis trænger mere og mere ind på lystprincippet*" (Marcuse, 1970d, s. 96). De stadigt mere frigjorte seksuelle relationer er altså ifølge Marcuse (1970d, s. 96) et resultat af en socialiserende assimileringssproces – en form for byttehandel, hvor den løsnede seksualmoral accepteres, så længe den praktiseres i harmoni med en profitabel konformitet, der giver præstationsprincippetets samfundsøkonomi. I sin senere bog, *Frigørelsen*, opsummerer Marcuse sin pointe således: "*Når tabuerne løsnes, letter det skyldfølelsen og binder (ganske vist ret så ambivalent) drift-mæssigt de "frie" enkeltmennesker til de institutionaliserede fædre*" (Marcuse, 1969, s.19). Med andre ord har en gradvis institutionalisering af begæret ifølge Marcuse fundet sted i vores samfund, fordi det kapitalistiske præstationsprincip kan avende det til sin økonomiske ekspansion.

Når Ladefoged udtaler, at "*I dag kan vi det hele*" (Bennikke, 2017), vil man gennem en marcusiansk optik altså kunne påpege, at Ladefoged har fået byttet sin perversitet væk for en af mer-repressionens fremmeste institutioner, nemlig den monogame-patriarkalske familie, og derved indgår han sammen med den øvrige befolkning i opretholdelsen af præstationsprincippetets fremmedgørelse og afseksualisering af kroppen samt den evigt ekspanderende samfundsøkonomi. Ladefoged er, med Petersens (2012) ord, blevet lukket ind i varmen; det normale, nemlig familien, er blevet endnu mere normalt, og dermed har mer-repressionen endelig kunne underlægge sig de perverse homoseksuelle.

3.3 Kernefamilien tur-retur

Ligesom den marcusianske analyse tillader Deleuze og Guattaris teori at inddrage de historiske aspekter, som især Bennikke (2017), men også Petersen (2012), fremstiller.

I en deleuzoguattariansk optik kan Ladefogeds beretning om livet som homoseksuel i Danmark betragtes som et eksempel på den tidligere nævnte kapitalistiske dobbeltoperation, nemlig

vekselvirkningen mellem de- og reterritorialiseringens respektive frigørende og indfangende dynamik.

Som Bennikke (2017) beskriver, var det i slut-60'erne muligt for Ladefoged endelig at være åben omkring sin seksualitet, hvilket sammentræffer med den seksuelle revolution og det kulturskift, som fandt sted i samme periode, blandt andet med dannelsen af Bøssernes Befrielsesfront i 1971. Homoseksualitet gik altså fra at blive betragtet som en trussel imod den sociale orden, eksempelvis ved den før beskrevne Blovstrødsag, til at være et symbol på danske værdier (Bennikke, 2017). Således viser historiske meningsmålinger, at der i år 1999 kun var ”en udpræget modvilje” mod homoseksuelle blandt 7% af befolkningen (Bennikke, 2017). Disse historiske kendsgerninger kunne gennem Deleuze og Guattari betragtes i sammenhæng med en deterritorialisering af begæret, nærmere det homofile begær. Der er med andre ord tale om en frigørelsesproces, hvor førhen påkrævede sociale formationer, såsom kernefamilien, nedbrydes, hvorved begæret får friere spil til at udfolde sig. Således kan det fremsættes, at kapitalismen gennem dens tendens til deterritorialisering har forårsaget en aftabuisering af (homo)seksualiteten.

Som opgaven tidligere beskrev, er kapitalisme ifølge Deleuze og Guattari (2004, s. 48) karakteriseret ved konstant at nærme sig sin egen grænse i jagten på merværdi. Kapitalisme er med andre ord iboende selvdestruktiv, fordi den deterritorialiserer, dvs. opløser eller svækker, de selv samme institutioner, herunder kernefamilien, som opretholder den via bl.a. psykisk repression (Holland, 1999, s. 84). Selvom den frigjorte homoseksualitet ikke længere betragtes af befolkningen som en trussel mod den sociale orden (Bennikke, 2017), kan den altså gennem Deleuze og Guattari anskues som en pludselig trussel mod selve kapitalismens eksistens. Dette kan tolkes som, at det frigjorte homofile begær ikke konformerer til den generelle levevis, som kernefamilien repræsenterer. Men grundet kapitalismens iboende inhiberingstendens vil den konstant forsøge at genoprette kernefamiliestrukturen via en social reterritorialisering, således at den psykiske repression kan fortsætte med at producere ødipale subjekter, hvis modificerede begærstrukturer understøtter kapitalismens krav om begærsmæssig asketisme (Deleuze og Guattari, 2004, s. 305). Ligesom det tidligere beskrevne historiske eksempel på denne dobbeltoperation, hvor de engelske bønder blev deterritorialiseret fra deres jord og kvæg og sidenhen reterritorialisert i vævefabrikker, kan det homofile begær gennem Deleuze og Guattaris teoretisering antages først at være blevet deterritorialiseret, dvs. frigjort fra tabuisering, og sidenhen reterritorialisert under kernefamilien i den nye form af homoægteskab. Således bliver (homo)kernefamilien endnu en ”delegated agent” (Deleuze og Guattari, 2004, s. 143), som producerer ødipale subjekter. I en deleuzoguattariansk optik kan Ladefogeds beretning i Bennikke (2017) derfor betragtes som en de- og reterritorialiseringssproces, hvori han først oplever frigørelse fra repressive strukturer, men

sidenhen indfanges i en ny social struktur. På deleuzoguattariansk vil denne opgave fremsætte, at Ladefoged risikerer at træde ind på teaterscenen som endnu et ødipaliseret subjekt og genopføre ødipusmyten gennem kernefamiliekonstellationen. Herved opretholdes også psykoanalysens repræsentationstanke, altså forestillingen om det ubevidste som universelt struktureret omkring ødipuskomplekset, således at begæret forbliver ødipaliseret og dermed undertrykt.

3.4 Delkonklusion

Ved applicering af Marcuses teori er det muligt at analysere Ladefogeds livsberetning som en afspejling af præstationsprincippets dynamikker. Således kan den unge Ladefoged anskues som et perverst subjekt, der grundet sin seksualitet ikke lader sig sublimere under mer-repressionens institutioner. Hvorfor Ladefoged sidenhen kan leve som åben homoseksuel og blive gift, forklares via Marcuse ved at modsætningsforholdet mellem lyst- og realitetsprincip gradvist udviskes grundet præstationsprincippets intensiverede kontrolmetoder. Accepten af Ladefogeds perversitet skyldes med andre ord, at den er blevet assimileret til præstationsprincippets institutioner, og dermed gjort profitabel. Ved brug af Marcuse kan homoægteskab således betragtes som en bestemt relation mellem samfund og begær, fordi den er et led i en historisk udvikling, som bør anskues i sammenhæng med præstationsprincippets selvopretholdelse og ekspansion.

I deleuzoguattariansk optik har det været muligt at anskue Ladefogeds livsberetning i lyset af de- og reterritorialiseringsbegrebet. 1960'ernes seksuelle revolution, opgøret med kernefamilieværdier og samfundets stigende accept af homoseksuelle kan således analyseres som et historisk tilfælde af en deterritorialisering af begæret som følge af kapitalismens jagt på merværdi. Men grundet kapitalismens iboende inhiberingstendens, vil en reterritorialisering altid efterfølge deterritorialisering. Således kan muligheden for homoægteskab analyseres i sammenhæng med kapitalismens videreudbredelse af kernefamilien, hvis psykiske repression af begæret er nødvendig for kapitalismens selvopretholdelse. Dermed kan homoægteskaber betragtes som en relation mellem begær og samfund i kraft af at være en social reterritorialisering af begæret.

4. Diskussion

4.1 Introduktion

På baggrund af analysen vil opgaven i dette afsnit fremhæve metateoretiske forskelle og ligheder indenfor erkendelsesinteresse og subjektsyn mellem de udvalgte perspektiver og relatere konsekvenserne af disse til besvarelsen af problemstillingen.

4.2 Erkendelsesinteresse

Ved anvendelse af filosoffen Jürgen Habermas' argument, at videnskab altid er vejledt af bagvedliggende perspektiver, såkaldte *erkendelsesinteresser*, er det muligt at påpege en lighed mellem opgavens udvalgte teorier. Ifølge Habermas' klassificering kan videnskaben opdeles i tre grundvidenskaber, nemlig natur-, human- og samfundsvidenskab, som har en henholdsvis *teknisk*, *praktisk* og *frisættende* erkendelsesinteresse (Sonne-Ragans, 2019, s. 124-125). Opgaven vil argumentere for, at både Marcuse og Deleuze og Guattari kan placeres i samfundsvidenskaben med dens frisættende erkendelsesinteresse, eftersom begge perspektiver indeholder et emancipatorisk tema. For Marcuse er subjektets frigørelse fra præstationsprincippet's mer-repressive institutioner centralt; I Deleuze og Guattaris tilfælde ligger fokus på en frigørelse af selve begæret fra de samfundsstrukturer, som modarbejder dets ontologiske egenskaber. Dette har som konsekvens, at begge perspektiver tilføjer et normativt aspekt til besvarelsen af problemstillingen, i kraft af at de forholder sig kritisk og problematiserer selve problemformuleringens genstandsfelt.

4.3 Subjektsyn

På trods af at perspektiverne deler erkendelsesinteresse med målet om en frigørelse fra ideologisk undertrykkende forhold (Sonne-Ragans, 2019, s. 125), synes de at være uenige om, hvad skal frigøres. Opgaven vil imidlertid fremsætte, at denne teoretiske forskel kan relateres til perspektivernes forskellige subjektsyn. I det følgende afsnit vil opgaven kort redegøre for det decentrerede og multiple subjektsyn som udlagt af Vanessa Sonne Ragans (2019, s. 173-208), hvorefter opgaven vil fremanalysere disse forskellige anskuelser hhv. Marcuse samt Deleuze og Guattari.

1) Det decentrerede subjektsyn er ifølge Sonne-Ragans (2019, s. 187) karakteriseret ved en afvisning af subjektet som et fuldt ud bevidst, tænkende væsen. Psykoanalysen er et eksempel på en videnskab, som tager udgangspunkt i dette subjektsyn; i det psykoanalytiske perspektiv

omhandler decentreringen det ubevidste, som antages at determinere subjektets psykiske konstitution gennem ydre objekter, såsom den *anden* (omsorgsperson) eller *det andet* (kultur, samfund) – subjektet er med andre ord ikke herre i eget hus.

2) Det multiple subjektsyn ses oftest i postmoderne teoridannelser og er karakteriseret af diskontinuitet og fragmentering som resultat af konstant foranderlige og komplekse relationer (Sonne-Ragans, 2019, s. 193-195). Subjektets multiplicitet har som konsekvens, at det ikke har fri adgang til eget indre eller kan fungere som videnskabsteoretisk grundkategori. Subjektet minder med andre ord om en vejrhane, der peger den vej, som vinden blæser.

I Marcuses teoretisering afspejles flere karakteristika ved det decentrerede subjektsyn, og et helt centralt eksempel er den samfundsmæssige konstitution af subjektets driftsstruktur - ifølge Marcuse (1970c) organiseres begæret af de mer-repressive institutioner således, at de forskellige objekter for partialdrifterne forenes i et driftsobjekt i form af det modsatte køn. Med andre ord konstitueres subjektets begær gennem interaktionen med *det andet*, her i form af præstationsprincippet. Ud fra dette vil opgaven argumentere for, at Marcuse antager et decentreret subjektsyn.

Deleuze og Guattari beskæftiger sig sjældent med selve subjektet, men mere med begæret og dets egenskaber. Dette er i sig selv symptomatisk for deres multiple subjektsyn, hvor subjektet betegnes som en flygtig størrelse: "*This subject itself is not at the center, which is occupied by the machine, but on the periphery, with no fixed identity, forever decentered, defined by the states through which it passes*" (Deleuze & Guattari, 2004, s. 32). I ovenstående citat udtrykkes nemlig et subjektsyn, som flugter med den diskontinuitet og fragmentering, der karakteriserer det multiple subjektsyn; subjektet defineres eksempelvis af kontekstuelle begærstrømninger. Dermed abonnerer Deleuze og Guattari ikke på forestillingen om subjektets autenticitet (Bolt, 2019, s. 156).

Opsummeret kan det udlægges, at hvor Marcuse subjektsyn afspejler et mere afgrænset subjekt ift. samfundet, opløses subjektet nærmest i Deleuze og Guattaris skizoanalyse. Denne *desubjektivisering* har ifølge Mikkel Bolt (2019, s. 156) som konsekvens, at subjektets mulighed for en kritisk position forsvinder – i Marcuses tilfælde kan subjektet modsat påstås at være i besiddelse af mere *agens*, eftersom præstationsprincippet kan overskrides ved kollektiv aktion (Marcuse, 1969). De to teories erkendelsesinteresse er således ensartet, men frigørelsen forskelligartet. Dette har som konsekvens for besvarelsen af problemstillingen, at det har været betydeligt vanskeligere at placere subjektet i den skizoanalytiske analyse af homoægteskab, hvorimod Marcuses teori nemmere har tilladt dette. Dette ses tydeligt ved, at den marcusianske analyse i højere

grad tillader fokus på Ladegaard, hvorimod den deleuzoguattarinske analyse har i højere grad betonet kapitalismens de- og reterritoriserende dynamikker.

5. Konklusion

Ved anvendelse af Marcuse begrebsapparat har det været muligt at belyse kernefamilien som en understøttende mer-repressiv institution under præstationsprincipets samfundsøkonomi. Med andre ord har undersøgelsen vist, at kernefamilien tjener en mer-repressiv funktion, som indgår i centraliseringen af libido omkring genitaliteten og den dertilhørende afseksualisering af kroppen. Gennem Marcuses freudomarxistiske perspektiv er det blevet fremført, at homoægteskab kan anskues som en art ”byttehandel” mellem opnåelse af rettigheder, som løber parallelt med seksuel aftabuivering, og en intensivering i mer-repressive kontrolmetoder. Under præstationsprincippet går accept ifølge Marcuse hånd i hånd med kontrol; præstationsprincipets håndtryk klemmer.

Gennem Deleuze og Guattari har opgaven kunnet anskueliggøre kernefamilien og homoægteskab som led i den kapitalistiske dobbeltoperations henholdsvis frigørelse og indfangning af begær. Via Deleuze og Guattari har opgaven således argumenteret for, at kernefamilien kan betragtes som en kapitalistisk institution, hvis formål er at udøve psykisk repression og dermed skabe ødipale subjekter. Den seksuelle revolution i midten af det 20. århundrede kan anskues i sammenhæng med en deterritorialisering af begæret, imens den gradvise opnåelse af rettigheder kan betragtes i sammenhæng med en reterritorialisering af begæret, således at de homoseksuelle ikke længere udgør en trussel mod samfundet, men derimod bidrager til dets opretholdelse. Med den heteroseksuelle kernefamilie som forbillede, genoprettes ødipuskomplekset i den genindskrevne *homokernefamilie*; et spøgelse går (endnu) gennem begæret – Ødipus’ spøgelse!

I diskussionsafsnittet blev det belyst, at begge perspektiver kan placeres i den samfundsvidenskabelige erkendelsesinteresse, som vedrører frigørelse, nærmere bestemt frigørelse fra ideologisk undertrykkende forhold. Trods denne lighed har perspektiverne forskellige tilgange til denne frigørelse; hvor subjektets frigørelse er centralt hos Marcuse, interesserer Deleuze og Guattari sig nærmere for begærets frigørelse. En metateoretisk analyse kunne afsløre, at denne emancipatoriske uenighed kan relateres til perspektivernes forskellige subjektsyn; således kan Marcuse vurderes at antage et decentreret subjektsyn, hvorimod Deleuze og Guattari antager et multipelt subjektsyn.

6. Kritisk refleksion

6.1 Introduktion

I sin artikel *35 år senere – Socialisationsteorien revisited* fremlægger Kiva Maria Krohn (2021, s. 141-146) et udkast til en analytisk ramme for socialisationsteorien, hvori hun inddeler socialisationen i tre niveauer; 1) samfundet, 2) det sociale og 3) subjektet. Eftersom opgaven beskæftiger sig med socialisationsteoretiske perspektiver, vil opgaven følgelig låne Krohns niveauer i sin kritiske refleksion samt kort diskutere sin eklektiske anvendelse af perspektiverne.

6.2 Det udeblivende subjekt?

Indenfor Krohns (2021) niveauopdeling har opgavens anvendelse af teorierne holdt sig til de to første niveauer, altså samfund og familie, og dermed udeladt det sidste niveau, nemlig subjektet. Udeblivelsen af fokus på subjektniveauet har betydet, at opgaven har været sparsommelig i sin teoretiske behandling af intrapsyriske strukturer i henhold til problemformuleringen. Udeblivelsen af subjektniveauet i undersøgelsen af genstandsfeltet kan anskues som et analytisk deficit, der efterlader muligheden for relevante spørgsmål, såsom hvordan kernefamilien og homoægteskab påvirker subjektstrukturen, eksempelvis i henhold til driftsudvikling og objektvalg, hvilket har en relevans for besvarelsen af problemformuleringen.

6.3 Refleksioner over brugen af eklektik

En fordel ved opgavens eklektiske tilgang til problemformuleringen har været muligheden for at fremlægge en teoretisk analyse af et komplekst genstandsfelt med mange variabler. Eksempelvis har opgaven kunne medtænke historiske og samfundsmæssige aspekter i sin besvarelse. Dette har fordret en besvarelse, som alligevel kan kritiseres for at ville rumme for meget – fordi ét perspektiv kan aldrig rumme alle aspekter af det undersøgte genstandsfelt (Sonne-Ragans, 2019, s. 45). Dette leder refleksionen hen på, om Marcuses freudomarxisme og Deleuze og Guattaris skizoanalyse er eklektisk kompatibel på alle niveauer, eftersom teorierne eksempelvis tager udgangspunkt i forskellige subjektsyn. Derved er der risiko for, at opgavens besvarelse tager sig ud som en sammenstyknings af uforbundne teoribrokker, som tvinges til en homogen forståelse og besvarelse.

6.4 Praktiske konsekvenser

Eftersom denne undersøgelse har fokuseret på abstrakte hypoteser om et komplekst genstandsfelt, har den karakter af en teoretisk undersøgelse. Afslutningsvist vil opgaven forsøge at trække den teoretiske analyse ned på et praktisk niveau ved at diskutere konklusionens praktiske konsekvenser for sit genstandsfelt.

Gennem sin undersøgelse kan opgaven siges at have foretaget en *denaturalisering* af kernefamilien eftersom den analyserer dens eksistensgrundlag i relation til den kapitalistiske samfundsstruktur i den vestlige verden. Opgaven påpeger dermed, at kernefamilien ikke kan tilskrives et transcendentalt struktureringsprincip for primærsocialisationen. I forlængelse af denne teoretiske detronisering af kernefamilien, samt Petersens (2012) forslag om at nytænke en seksualpolitik ”... *der ikke efterlader nogen i kulden.*”, kunne det være relevant at videreudforske alternative former for primærsocialisationsstrukturer, også fordi disse ifølge de anvendte perspektiver vil kunne fordre alternative relationer mellem begær og samfund. Til dette vil opgaven afslutningsvist inddrage socialhistorikeren John D’Emilio (f. 1948).

For at skabe mulighed for at leve udenfor den traditionelle kernefamilie er det ifølge D’Emilio (1993, s. 474-475) nødvendigt med politiske tiltag i form af offentligt støttede alternativer, som vil ”... *help to dissolve the boundaries that isolate the family...*” - heriblandt nævner D’Emilio fællesskabsbaserede børneinstitutioner og kollektivistiske boligforhold. Disse tiltag vil ifølge D’Emilio (1993, s. 475) gradvist fratage kernefamilien dens ideologiske og materielle monopol og skabe nye muligheder for fri seksuel udfoldelse. I sammenhæng med Marcuse samt Deleuze og Guattari kunne en mere kollektivistisk opdragelse dermed tænkes at modarbejde kernefamilien som mer-repressiv institution og udøver af psykisk repression. Der kan ydermere argumenteres for, at D’Emilios vision er kompatibel med dele af Marcuse og Deleuze og Guattaris emancipatoriske interesser, eftersom alle er enige om, at enhver form for frigørelse har en materiel forudsætning.

Opgavens praktiske konsekvenser kan formuleres således, at man er nødt til at medtænke samfundets materielle strukturer af både subjekt og begær, når man har visioner om nogen form for frigørelse. Man skal således ikke alene kigge på mennesket i samfundet, men også samfundet i mennesket.

7. Litteraturliste (1754 ns., heraf 1678 ns. selvvalgt litteratur)

7.1 Primærlitteratur (855 ns.)

- Deleuze, G., & Guattari, F. (2004). *Anti-Oedipus* (s. 11-66, 67-162, 163-312). Bloomsbury Academic. [568 ns.]
- D'Emilio, J. (1993). Capitalism and Gay Identity. I H. Abelove, M. A. Barale, & D. M. Halperin, *The Lesbian and Gay Studies Reader* (s. 467-476). Routledge. Hentet fra <https://sites.middlebury.edu/sexandsociety/files/2015/01/D'Emilio-Capitalism-and-Gay-Identity.pdf> [21] [21 ns.]
- Foucault, M. (2014). Seksualiteten installation. I M. Foucault, *Viljen til Viden: Seksualitetens historie 1* (s. 83-138). Det Lille Forlag. [56 ns.]
- Freud, S. (1963). *Tre Afhandlinger om Sexualteorien* (s. 15-36). Hans Reitzels Forlag. [33 ns.]
- Freud, S. (1965). *Kulturens Byrde* (s. 9-18, 45-51, 67-77). Hans Reitzels Forlag. [44 ns.]
- Marx, K. (1976). Marx/Engelsk: Udvalgte skrifter 1 (s. 391-442). Forlaget Tiden. [61 ns.]
- Marcuse, H. (1969). Et biologisk grundlag for socialismen? I H. Marcuse, *Frigørelsen* (s. 17-33). København: Gyldendals Uglebøger. [20 ns.]
- Marcuse, H. (1970a). Politisk forord 1966. I H. Marcuse, *Eros og Civilisationen: En filosofisk analyse af Freuds psykoanalytiske teorier* (s. 7-18). Gyldendal. [14 ns.]
- Marcuse, H. (1970b). Den skjulte tendens inden for psykoanalysen. I H. Marcuse, *Eros og Civilisationen: En filosofisk analyse af Freuds psykoanalytiske teorier* (s. 29-36). Gyldendals Uglebøger. [10 ns.]
- Marcuse, H. (1970d). Civilisationens dialektik. I H. Marcuse, *Eros og Civilisationen: En filosofisk analyse af Freuds psykoanalytiske teorier* (s. 83-105). Gyldendal. [28 ns.]

7.2 Sekundærlitteratur (775 ns.)

- Andkjær Olsen, O. (1988). *Ødipus-komplekset* (s. 11-26, 27-108). Hans Reitzel. [119 ns.]
- Andkjær Olsen, O., & Køppe, S. (1981). *Freuds Psykoanalyse* (s. 19-104, 105-156). Gyldendal. [161 ns.]
- Bolt, M. (2019). Kritikken af kritikken af kritikken. Latour, Foucault, Marx. I M. Bolt, *På Råbeafstand af Marxismen: Studier i den vestlige marxismes selvkritik, udvidelse og afvikling* (s. 31-80). Antipyrine. [38 ns.]
- Hastrup, K. (2013). Strukturalisme. I H. Andersen, & L. Bo Kaspersen, *Klassisk og Moderne Samfundsteori* (s. 313-338). Hans Reitzels Forlag. [45 ns.]

- Holland, E. W. (1999). *Deleuze and Guattari's Anti-Oedipus: Introduction to Schizoanalysis* (s. 1-24, 25-57, 58-91). Routledge. [209 ns.]
- Krohn, K. M. (2021). 35 år senere - Socialisationsteorien Revisited. I F. Gregersen, S. Lunn, & T. Roald, *Følg Sporet!* (s. 139-150). Novus Forlag. [16 ns.]
- Månson, P. (2013). Karl Marx. I H. Andersen, & L. Bo Kaspersen, *Klassisk og Moderne Samfundsteori* (s. 37-56). Hans Reitzels Forlag [20 ns.]
- Pedersen, D., Stjernfelt, F., & Køppe, S. (2015). *Kampen om Disciplinerne: Viden og videnskabelighed i humanistisk forskning* (s. 9-22). Hans Reitzels Forlag. [19 ns.]
- Sonne-Ragans, V. (2019). *Anvendt Videnskabsteori: Reflekteret teoribrug i videnskabelige opgaver* (s. 39-38, 39-56, 123-150, 173-208, 209-230, 231-254). Samfundslitteratur. [129 ns.]

7.3 Supplerende litteratur (124 ns.)

- Bennike, C. (2017). *Information.dk*. Hentet fra Information.dk:
<https://www.information.dk/debat/2012/07/rigtigt-rigtige> [6 ns.]
- Ettelbrick, P. (1989). *nationalist.org*. Hentet fra nationalist.org:
<https://www.nationalists.org/library/misc/marriage-path-to-liberation.html> [6 ns.]
- Marcuse, H. (1970c). Det undertrykte individs oprindelse (ontogenese). I H. Marcuse, *Eros og Civilisationen: En filosofisk analyse af Freuds psykoanalytiske teorier* (s. 37-63). Gyldendal. [33 ns.]
- Køppe, S. (1983). Subjektets Historie. *Psyke og Logos*, s. 308-340. [50 ns.]
- Køppe, S. (1986). Psykoanalyse og socialisation. *Nordisk Psykologi*, s. 194-209. [26 ns.]
- Petersen, M. N. (2012). *Information.dk*. Hentet fra Information.dk:
<https://www.information.dk/debat/2012/07/rigtigt-rigtige> [3 ns.]

